

12. Psihologija: Slovar' / pod obshej red. A. V. Petrovskogo, M. G. Jaroshevskogo. – [2-e izd., dop.]. – M. : Politizdat, 1990. – 494 s.
13. Filatova O. Jemocional'nyj intellekt kak pokazatel' celostnogo razvitija lichnosti / O. Filatova // Personal. – № 5. – 2000. – S. 100–103.
14. Shtajner Klod. Jemocional'naja gramotnost': intellekt s serdцем. Rukovodstvo po uluchsheniju lichnyh i professional'nyh otnoshenij. – K. : TOV «NVP «Interservis», 2016. – 302 s.
15. Chudina E. A. Jemocional'naja zrelost' lichnosti: opredelenie ponjatija i vydelenie kriteriev / E. A. Chudina // Lichnost' i problemy razvitija : sbornik rabot molodyh uchenyh. – M., 2003. – S. 112–116.

Received October 6, 2017

Revised November 9, 2017

Accepted December 7, 2017

УДК 159.9.019

DOI10.32626/2227-6246.2018-39.90-100

Н. М. Гончарук

goncharuk.nat17@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ КОМУНІКАЦІЇ У ПРИКЛАДНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕОРІЯХ

Honcharuk N. M. The research on the psychological aspects of communication in applied linguistic theories / N. M. Honcharuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 39. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 90–100.

N. M. Honcharuk. The research on the psychological aspects of communication in applied linguistic theories. According to the results of the study, applied linguistic theories are considered and analyzed, which envisage the psychological aspects of communication.

The role of sociolinguistics is revealed in the coordination of the issues on the formation of social linguistic policy and norms of communicative behavior of each particular participant in the communicative situation. The

importance of language literacy and linguistic competence in mastering the psychological aspects of communication is revealed.

The communication is described within the framework of research on cognitive linguistics. The structure of interdependent cognitive interaction schemes presented in the speech reflection is determined. The cognitive and speech components of communication are analyzed in detail.

The communication from the standpoint of communicative linguistics is studied. The basic categories of communicative linguistics are considered, which form, direct and organize the psychological aspects in the structure of communication.

The correlation between the linguistic and psychological categories within the theory of communication is revealed.

Key words: communication, sociolinguistics, cognitive linguistics, communicative linguistics.

Н. М. Гончарук. Дослідження психологічних аспектів комунікації у прикладних лінгвістичних теоріях. За результатами дослідження визначено і проаналізовано прикладні лінгвістичні теорії, що розглядають психологічні аспекти комунікації.

З'ясовано роль соціолінгвістики в узгодженні питань формування соціальної мовної політики та норм комунікативної поведінки кожного конкретного учасника комунікативної ситуації. Розкрито значення мовної грамотності та мовної компетентності в оволодінні психологічними аспектами комунікації.

Описано комунікацію у межах досліджень когнітивної лінгвістики. Визначено структуру взаємообумовлених когнітивних схем взаємодії, представлених у мовному відображенні. Детально проаналізовано когнітивний та мовленнєвий компоненти комунікації.

Досліджено комунікацію з позицій комунікативної лінгвістики. Розглянуто базові категорії комунікативної лінгвістики, які формують, спрямовують та упорядковують психологічні аспекти спілкування у комунікативній структурі.

З'ясовано взаємозв'язок між лінгвістичними та психологічними категоріями у межах теорії комунікації.

Ключові слова: комунікація, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, комунікативна лінгвістика.

Постановка проблеми. Зародження різних напрямів психологічного дослідження процесу комунікації вимагає ґрунтовного концептуального підходу до їх опрацювання та застосування у практичній діяльності психолога. Ці напрями окреслюють загальну стратегію психологічної роботи з розвитку комунікації, а також пропонують конкретні тактичні прийоми роботи з корекції комунікативної сфери осіб, котрі мають психологічні проблеми комунікації.

На сучасному етапі розвитку науки ми зустрічаємось зі значною кількістю прикладних лінгвістичних теорій, що описують системні аспекти формування комунікації як процесу засвоєння та передачі інформації. Серед них психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна, комунікативна, генеративна, дескриптивна лінгвістичні теорії.

Мета нашого дослідження – теоретичний аналіз цих теорій із метою з'ясування взаємозв'язку психологічного та лінгвістичного у процесах комунікації.

Виклад основного матеріалу. Одними з найважливіших напрямів дослідження комунікації є соціолінгвістика, когнітивна та комунікативна лінгвістика, які, поряд із лінгвістичними, детально опрацьовують психологічні аспекти комунікативного процесу з метою формування комплексного системного підходу в дослідженні комунікації.

У межах *соціолінгвістичної теорії* мовленнєву комунікацію характеризують як процес, сутністю якого є передача інформації за допомогою мови. Її основою є соціальна взаємодія, що реалізується в обміні інформацією, діями, досвідом, уміннями [15, с. 90]. Соціолінгвістика як галузь прикладної лінгвістики виникла на межі лінгвістики та соціальної психології. Вона вивчає мову в її відношенні до суспільства (Р. Хадсон [4, с. 16]). Мова є основою комунікації, пов'язуючи різні форми спілкування і суспільної свідомості, акумулюючи у собі фундаментальні культурно-історичні цінності суспільства [10, с. 188].

Представниками соціолінгвістики є В. І. Беліков, У. Вайнрайх, Н. Б. Вахтін, Е. В. Головка, Л. П. Крисін, В. Лабов, А. Мейє, Н. Б. Мечковська, Л. Б. Нікольський, Т. Б. Роджер, А. Селищев, Т. Фрінгс, А. Д. Швейцер, котрі розробляли методи її дослідження, визначали предмет та завдання. Предметом соціолінгвістики виступають соціальні аспекти формування мови і мовлення: природа мови як суспільного явища, мовленнєві норми, статусні та рольові відмінності мовлення, вплив соціальних (демографічних, політичних, культурних, ситуативних) чинників на мовленнєву комунікацію. Ці чинники формують понятійний апарат мовознавства залежно від культурно-лінгвістичних потреб суспільства.

В описаному контексті особливої ваги набуває дослідження психологічних аспектів мовленнєвої комунікації. До них належать проблема соціального диференціювання мовлення [2];

аналіз взаємозв'язків між мовними і соціальними структурами [2; 10]; питання співіснування мовленнєвих культур (двомовності, регіональних діалектів) [4; 15]; взаємодія мови і культури [14]. Ці проблеми охоплюють як загальносоціологічний, так і емпіричний рівні [15, с. 12]. Із метою вирішення поставлених актуальних завдань цільового опрацювання потребує емпіричний аспект дослідження, що дає змогу розглянути використання мови у комунікативних цілях. Проведений теоретико-лінгвістичний аналіз охоплює також рівні макросоціолінгвістики та мікросоціолінгвістики (Н. Б. Вахтін, Е. В. Головка [4, с. 19]). У межах виконаного дослідження детального розроблення вимагає рівень мікросоціолінгвістики, який передбачає розбір індивідуальних мовленнєвих тенденцій у контексті загального соціального розвитку. При цьому, важливим є вироблення в учасників комунікативного процесу соціальних норм, що визначають оптимальну комунікативну поведінку.

Аналіз психологічних аспектів мовленнєвої комунікації передбачає, насамперед, розгляд *проблеми соціального диференціювання мовлення*, основою якої є вивчення впливу соціального статусу та ролі на комунікацію співрозмовників. На думку К. А. Долиніна, соціально-рольові структури – це узагальнені мовленнєві жанри, у яких втілюються конкретні соціальні ролі (вченого і продавця, журналіста і політика). Вони визначаються рольовими очікуваннями, які пред'являє до них суспільство, і можуть бути виражені як в офіційній формі (службові, формальні), так і в неофіційній (приватні, сімейні, дружні) [2, с. 98].

Із позицій психологічного підходу важливою є *проблема взаємозв'язку між мовними і соціальними структурами*, яка визначається питаннями соціальної детермінації особистості – причинними залежностями між соціальними чинниками і конкретними носіями мовленнєвих комунікацій. Цей зв'язок описується у соціолінгвістиці як двосторонній: соціальні чинники детермінують мовленнєву поведінку членів суспільства, а вони, своєю чергою, формують та змінюють знаковий код мови. Такими соціальними чинниками виступають підвищення культурного рівня населення, просвіта нації, формування професійної термінології, територіальні міграції народів, розвиток науки і техніки, винаходи, пов'язані з удосконаленням мови (книгодрукування, радіо, телебачення, Інтернет) [2, с. 110]. Вони сприяють удосконаленню мови, формуванню мовної грамотності та мовленнєвої компетентності її носіїв.

Ще однією проблемою соціолінгвістики є *співіснування мовленнєвих культур* (двомовності, регіональних діалектів). У цьому випадку ми говоримо про соціально-комунікативну систему суспільства – системно організовану спільноту мовних ресурсів нації, що розгортається від літературної мови до територіальних діалектів [15, с. 72–73]. У контексті цієї проблеми акцентують увагу на переважанні норм референтної групи, більш високої за своїм рівнем. Питання двомовності визначається тенденцією до мовленнєвої стратифікації у системі соціальних цінностей конкретної нації. Та мова, яка за своїми соціальними характеристиками є більш цінною і значущою, домінуватиме у вжитку [2, с. 114; 14, с. 60].

Усі ці проблеми є актуальними як для суспільства, так і для кожної конкретної особистості. Вони вирішуються шляхом формування мовної політики суспільства, запровадження якої передбачає цільове програмування з метою регулювання мовних відносин.

Отже, у ракурсі аналізу соціолінгвістики як психологічного феномену актуальності набувають питання соціальної мовної політики, що формують та окреслюють норми функціонування конкретних комунікативних ситуацій. У безпосередній роботі психолога шляхи формування мовленнєвої поведінки клієнта мають узгоджуватись із загальними напрямками побудови мовної політики соціуму, в якому цей клієнт перебуває. Психолог має вміти відповідати на такі запитання: від яких соціальних чинників залежить успіх комунікації? як виконується підбір мовних засобів залежно від соціального статусу та ролі комунікантів? як здійснюється побудова комунікації відповідно до моральних правил і культурних норм суспільства? які стереотипи мовної поведінки є прийнятними, а які неприйнятними у різних комунікативних ситуаціях?

Отже, прикладний аспект застосування соціолінгвістики у психології передбачає засвоєння і використання загальних тенденцій мовного розвитку суспільства, що описується поняттями «мовна грамотність», «мовленнєва компетентність».

Наступним напрямом прикладної лінгвістики, що досліджує психологічні аспекти комунікації, є *когнітивна лінгвістика*. Вона вивчає співвідношення когнітивних і мовних структур, розглядаючи комунікацію як пізнавальну діяльність у її мовному відображенні [6].

Дослідниками у галузі когнітивної лінгвістики є М. М. Болдирев, Г. Г. Вісько, В. І. Голод, В. З. Дем'янков, С. А. Жаботинська, А. С. Зеленько, Л. А. Ковбасюк, О. С. Кубрякова, В. А. Маслова, Т. В. Монахова, З. Д. Попова, Н. В. Романова, І. А. Стернін, А. Ченкі, А. М. Шахнарович. Вони тлумачать мову осередком пізнавальної діяльності людини, засобом її функціонування та речником усіх когнітивних процесів. Вона допомагає проникнути у сутність когнітивних структур, осягнути їх видиму та невидиму сторони. Усі знання людства представляються за допомогою мови, що піднімає людську свідомість на вищій щабель порівняно з пізнавальними здібностями інших живих істот.

Когнітивний аспект мови та мовлення представляє категоризація, що дає змогу узагальнювати знання та досвід [6]. Важливим аспектом є концептуалізація, що визначає номінативний рівень володіння мовою. На думку деяких учених (В. З. Дем'янков, О. С. Кубрякова), концептуальна картина світу описується як інформаційна система, що складається зі знань, уявлень, вірувань та є результатом понятійно-структурованого пізнання довкілля [8].

Мовленнєвий аспект пізнання (когніції) представляє знакова система спілкування, репрезентована його вербальними та невербальними підсистемами. У вербальному плані формування думки здійснюється за допомогою мови, насамперед шляхом використання номінативних одиниць, які позначають певні предмети та явища. Мовні одиниці (слова, речення) слугують не лише для позначення предметів, а й для вираження емоцій, переживань, фантазій, опису цілих епізодів та подій. Величезна роль мови у нагромадженні суспільного досвіду, традицій і здобутків людства. Знакові, або невербальні, системи мовленнєвого спілкування передбачають обмін інформацією за допомогою окремих знаків: міміки, жестів, пара- та екстралінгвістичних засобів. Вони допомагають передавати співрозмовникам необхідну інформацію, посилюють та акцентують сутність слів, управляють процесами спрямованого вербального впливу, допомагають у вираженні почуттів і емоцій.

У межах когнітивної лінгвістики функціонують різні напрями досліджень. Найвідомішими є теорія когнітивних моделей Дж. Лакоффа, концептуальна метафора Дж. Лакоффа та М. Джонса, теорія семантичних прототипів Е. Рош. Так, теорія когнітивних моделей вивчає ментальні моделі (фрейми), що

структурують мовленнєву комунікацію [9, с. 46]. За допомогою теорії концептуальної метафори формується філософське розуміння людської взаємодії, що є метафоричною за своєю суттю. Теорія семантичних прототипів дає змогу здійснити категоризацію складових комунікативного процесу, співвідносячи їх з тими чи іншими прототипами [16].

Отже, когнітивна лінгвістика як наука про взаємодію пізнання та мовлення вивчає комунікацію як складну структуру взаємообумовлених когнітивних схем взаємодії у її мовному відображенні. Когнітивний аспект мови та мовлення представляють категоризація та концептуалізація, які забезпечують аналіз системної інформації у процесі спілкування. Мовленнєвий аспект пізнання (когніції) представляє знакова система комунікації, репрезентована її вербальними та невербальними підсистемами.

Серед прикладних лінгвістичних теорій, що досліджують психологічні аспекти комунікації, чільне місце посідає *комунікативна лінгвістика*, яка досліджує процеси комунікації з використанням ужиткової мови.

Комунікативна лінгвістика – наука, що вивчає елементи мовного коду в динамічному аспекті міжособистісного спілкування. Вона досліджує прагматичну, мовну, семантичну та синтаксичну складові мовного коду. «Комунікативна лінгвістика розглядає процес мовленнєвого спілкування як соціальну міжособистісну інтеракцію зі специфічними складовими, типами і законами» (Ф. С. Бацевич [1 с. 42]).

Дослідниками у галузі комунікативної лінгвістики є Ф. С. Бацевич, Д. Т. Ван, Б. Ю. Городецький, О. В. Ковтун, К. Ю. Паращук, О. А. Семенюк, О. Л. Чорнобай, О. В. Яшенкова, котрі вивчають комунікацію як знакову (семіотичну) систему, що проявляється у різних стратегіях і тактиках, законах і правилах взаємодії. Предметом комунікативної лінгвістики є процеси спілкування, що базуються на використанні мови з урахуванням складових комунікації (фізичних, психологічних, соціальних, ситуативних). Аналізуючи міжособистісну комунікацію, автори підкреслюють, що її визначальною основою є діалогізм, який передбачає створення нового типу мовленнєвого обміну на основі рефлексії, емпатії та з урахуванням інших психологічних аспектів взаємодії [6; 12].

Базовою категорією комунікації є комунікативний акт, який вивчають із точки зору організації комунікативного та (чи)

мовного коду в спілкуванні: «Жива людська мова у спілкуванні виявляється як комунікативний код, тобто мова в складній взаємодії з елементами інших знакових систем» (Ф. С. Бацевич). До інших знакових систем належать: невербальні (жести, міміка); ситуативні (час, місце спілкування); соціальні (соціальні ролі, статус); вікові (старший – молодший); гендерні (чоловік – жінка); психологічні (настрій, темперамент); фізіологічні (внутрішній стан організму) [1, с. 21].

Філологи звертають увагу на семантико-синтаксичні аспекти комунікації: аналіз дискурсу, тексту, засобів їх зв'язності, асерції, пресупозиції, мовленнєвого жанру, типів мовленнєвого акту, повідомлення, локації, іллокуції, перлокуції, перформативу, констативу, текстових імплікацій тощо. Їх завдання – аналіз значення та граматичної будови комунікативних одиниць, якими є висловлювання, речення, тексти [1, с. 14].

Осередком комунікації у теорії комунікативної лінгвістики вважається дискурс. Це впорядковане мовне міркування, набір доводів, аргументів, представлених у комунікативному досвіді [7, с. 90]; інтенція думки, об'єкт логічного аналізу, для якого використовуються конкретні інтелектуальні прийоми [5].

Одним із перших визначення дискурсу запропонував Е. Бенвеніст: «Дискурс – це мовлення, що привласнюється мовцем, ... це будь-яке висловлювання, яке передбачає наявність мовця і слухача, й намір одного певним чином впливати на іншого». Цей вплив має суб'єктивний характер й описує точку зору кожного з учасників комунікативного діалогу [3, с. 276].

У процесі комунікації дискурс розгортається як низка висловлювань, у яких виражаються наміри мовців, моделі впливу, комунікативні ролі [13].

Дискурс не може існувати поза комунікативною ситуацією, зауважує М. І. Пентилюк, саме тому, що передбачає життєвий контекст. У ході комунікативного дискурсу формується як індивідуальний, так і соціально усталений спосіб мислення. Тому дискурс є основою й центральною ланкою комунікації у межах теорії комунікативної лінгвістики [11, с. 19].

Висновки. Отже, дослідження прикладних лінгвістичних теорій дає змогу визначити такі психологічні аспекти дослідження комунікації.

У соціолінгвістичних теоріях важливим у плані психологічного впливу на процес комунікації є засвоєння загальних тенденцій соціальної мовної політики, що окреслює норми функціону-

вання конкретних комунікативних ситуацій. Це узгоджується з поняттями мовної грамотності, мовної компетентності суб'єкта.

Із точки зору когнітивної лінгвістики комунікація розглядається як складна структура взаємообумовлених когнітивних схем взаємодії у її мовному відображенні. Вона представлена когнітивними (категоризація, концептуалізація компонентів комунікації) та мовленнєвими (знакова система комунікації, вербальна та невербальна підсистеми) аспектами спілкування.

Із позицій комунікативної лінгвістики комунікація є міжособистісною інтеракцією, що проявляється у різних мовленнєвих стратегіях, тактиках, правилах взаємодії. Діалогізм, який є основою комунікації, здійснюється у формі мовленнєвого обміну на основі рефлексії, емпатії та з урахуванням інших психологічних аспектів взаємодії. Центральним утворенням комунікативного процесу є дискурс – висловлювання або низка висловлювань, що описують наміри, комунікативні ролі, моделі впливу мовців у процесі комунікації.

Перспективою подальших досліджень проблеми є розробка експериментальних програм дослідження психологічної структури комунікації з урахуванням її зв'язку з лінгвістичними компонентами.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : Академія, 2009. – 376 с.
2. Беликов В. И. Социолінгвістика / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. – М. : РГГУ, 2001. – 439 с.
3. Бенвенист Э. Общая лінгвістика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 446 с.
4. Вахтин Н. Б. Социолінгвістика и социология языка / Н. Б. Вахтин, Е. В. Головкин. – СПб. : Гуманитарная академия, Европейский университет в Санкт-Петербурге, 2004. – 336 с.
5. Карамішева Н. В. Логіка (теоретична і прикладна) : навч. посіб. / Н. В. Карамішева. – К. : Знання, 2011. – 455 с.
6. Ковбасюк Л. А. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні, практичні, самостійні модулі та тести : навч.-метод. посіб. / Л. А. Ковбасюк, Н. В. Романова. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – 96 с.
7. Ковтун О. В. Комунікативний підхід в організації мовної освіти авіаційних операторів / О. В. Ковтун // Наука і освіта. – 2011. – № 5. – С. 89–94.

8. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – 1994. – № 4. – С. 34–47.
9. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 12–51.
10. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика : пособ. для студентов гуманитар. вузов и учащихся лицеев / Н. Б. Мечковская. – 2-е изд., испр. – М. : Аспект-Пресс, 2000. – 208 с.
11. Пентилюк М. І. Теоретичні орієнтири сучасної української лінгводидактики / М. І. Пентилюк // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 22 (209), Ч. II. – С. 12–21.
12. Собецька Н. В. Сучасний лінгвогендерологічний простір з погляду комунікативної лінгвістики / Н. В. Собецька // Мова і культура : наук. журнал. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. – Вип. 16, т. I (163). – С. 165–171.
13. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика : учеб. / И. П. Сусов. – М. : Восток-Запад, 2006. – 200 с.
14. Фудерер Т. Проблема мовної стратифікації суспільства в сучасній соціолінгвістиці / Т. Фудерер // Українська мова. – 2015. – № 1. – С. 60–70.
15. Швейцер А. Д. Введение в социолингвистику : учеб. пособ. / А. Д. Швейцер, Л. Б. Никольский. – М. : Высшая школа, 1978. – 216 с.
16. Mangasser-Wahl M. Von der Prototypentheorie zur empirischen Semantik / Martina Mangasser-Wahl. – Frankfurt/Main : Peter Lang, 2000. – 233 s.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bacevych F. S. Osnovy komunikatyvnoi' lingvistyky / F. S. Bacevych. – 2-ge vyd., dop. – K. : Akademija, 2009. – 376 s.
2. Belikov V. I. Sociolingvistika / V. I. Belikov, L. P. Krysin. – M. : RGGU, 2001. – 439 s.
3. Benvenist Je. Obshhaja lingvistika / Je. Benvenist. – M. : Progress, 1974. – 446 s.
4. Vahtin N. B. Sociolingvistika i sociologija jazyka / N. B. Vahtin, E. V. Golovko. – Spb. : Gumanitarnaja akademija, Evropejskij universitet v Sankt-Peterburge, 2004. – 336 s.
5. Karamysheva N. V. Logika (teoretychna i prykladna) : navch. posib. / N. V. Karamysheva. – K. : Znannja, 2011. – 455 s.

6. Kovbasjuk L. A. Suchasni lingvistychni teorii': lekcijni, praktični, samostijni moduli ta testy : navch.-metod. posib. / L. A. Kovbasjuk, N. V. Romanova. – Herson : Vyd-vo HDU, 2008. – 96 s.
7. Kovtun O. V. Komunikatyvnyj pidhid v organizacii' movnoi' osvity aviacijnyh operatoriv / O. V. Kovtun // Nauka i osvita. – 2011. – № 5. – S. 89–94.
8. Kubrjakova E. S. Nachal'nye jetapy stanovlenija kognitivizma: lingvistika – psihologija – kognitivnaja nauka / E. S. Kubrjakova // Voprosy jazykoznanija. – 1994. – № 4. – С. 34–47.
9. Lakoff Dzh. Myshlenie v zerkale klassifikatorov / Dzh. Lakoff // Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – M. : Progress, 1988. – Vyp. 23. – S. 12–51.
10. Mechkovskaja N. B. Social'naja lingvistika : posob. dlja studentov gumanit. vuzov i uchashhihsja liceev / N. B. Mechkovskaja. – 2-e izd., ispr. – M. : Aspekt-Press, 2000. – 208 s.
11. Pentyljuk M. I. Teoretychni orijentyry suchasnoi' ukrai'ns'koi' lingvodydaktyky / M. I. Pentyljuk // Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. – 2010. – № 22 (209), Ch. II. – S. 12–21.
12. Sobec'ka N. V. Suchasnyj lingvogenderologichnyj prostir z pogljadu komunikatyvnoi' lingvistyky / N. V. Sobec'ka // Mova i kul'tura : nauk. zhurnal. – K. : Vydavnychyj dim Dmytra Burago, 2013. – Vyp. 16, t. I (163). – S. 165–171.
13. Susov I. P. Lingvisticheseskaja pragmatika : ucheb. / I. P. Susov. – M. : Vostok-Zapad, 2006. – 200 s.
14. Fuderer T. Problema movnoi' stratyfikacii' suspil'stva v suchasnij sociolingvistyci / T. Fuderer // Ukrai'ns'ka mova. – 2015. – № 1. – S. 60–70.
15. Shvejcer A. D. Vvedenie v sociolingvistiku : ucheb. posob. / A. D. Shvejcer, L. B. Nikol'skij. – M. : Vysshaja shkola, 1978. – 216 s.
16. Mangasser-Wahl M. Von der Prototypentheorie zur empirischen Semantik / Martina Mangasser-Wahl. – Frankfurt/Main : Peter Lang, 2000. – 233 s.

Received October 11, 2017

Revised November 13, 2017

Accepted December 15, 2017